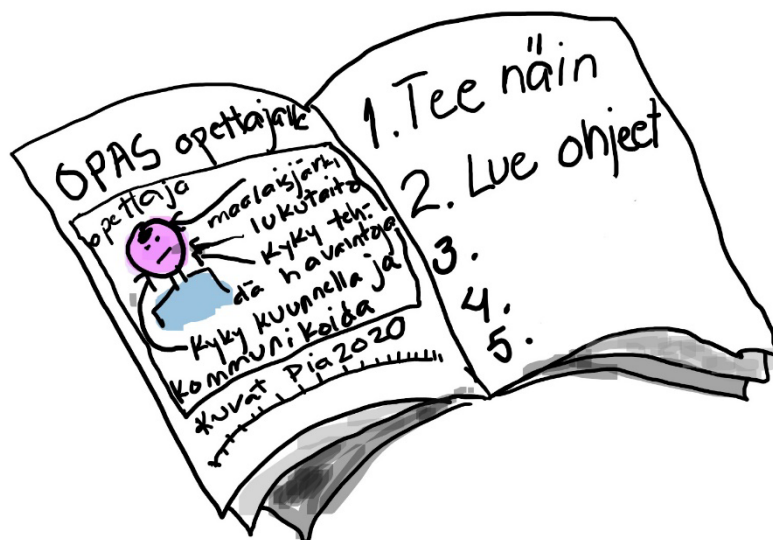

Opas

SUUNNITELMALLISEEN

erityiseen tukeen

Tekijät

Merja Liuski ja Pia Niemi

Hyväksytty 4.9.2020

Opiskeluhooltotiimi

Sisällys

Johdanto.....	3
Lukemisen ja kirjoittamisen vaikeus	4
Matematiikan vaikeus	5
Laaja-alaiset oppimisen vaikeudet.....	6
Hahmottamisen, tarkkaavuuden ja keskittymisen vaikeudet	7
Psyykkiset ongelmat	8
Päihteiden väärinkäyttö	12
Motivaation ja jaksamisen puute.....	13
Sosiaalisten tilanteiden vaikeus	14
Elämänhallintaan liittyvät vaikeudet	16
Maahanmuuttajaopiskelija	17
Näkemisen vaikeus	19
Esimerkki erityisen tuen suunnittelusta Wilmassa	20

Johdanto

Tämä opasvihkonen on tehty opettajan apuvälineeksi erityisen tuen tarpeen määrittelyyn, päätöksen tekoon ja erityisen tuen suunnitelman tekemiseen. Perinteisten oppimisvaikeuksien kuten esim. lukivaikeuden ja matemaattisten vaikeuksien, tarkkaavuuden ja keskittymisen häiriöiden lisäksi on muita asioita, joiden takia opiskelija voi tarvita erityistä tukea opinnoissaan.

Opettaja määrittelee yhteistyössä opiskelijan kanssa, mitä erityisen tuen ja ohjauksen tarpeita opiskelijalla on. Määrittelyn perusteella opettaja laatii opiskelijalle erityisen tuen päätöksen ja suunnitelman pedagogisesta näkökulmasta. Erityinen tuki perustuu yksilölliseen ohjaukseen. Yksilöllisen tuen lisäksi opiskelija tarvitsee ryhmää, joten jokaisen uuden opiskelijan aloittaessa huomioidaan ryhmäyttäminen.

Tässä oppaassa opastetaan opettajaa erityisen tuen määrittelyyn liittyvissä asioissa sekä pedagogisen tuen antamisessa. Opas on hyödynnettävissä myös muissa opetustilanteissa.

Lukemisen ja kirjoittamisen vaikeus

Mistä tunnistaa lukemisen ja kirjoittamisen vaikeuden ja miten se vaikuttaa oppimiseen?

Ilmenemismuodot ovat hyvin yksilöllisiä:

- Lukeminen on hidasta
- Lukeminen on virheellistä
- Luetun ymmärtäminen on vaikeaa
- Olennaisen asian löytäminen on vaikeaa
- Kokonaisuuden hahmottaminen on vaikeaa
- Kirjaimia, tavuja tai sanan loppuja voi jäädä lukiessa pois
- Kirjaimia ja numeroita puuttuu tai ne vaihtavat paikkaa
- Tekstin tuottaminen on vaikeaa
- Kieliopin mukainen kirjoittaminen on vaikeaa

Lukihäiriö voi ilmetä myös:

- tilan ja ajan hahmottamisen ongelmina,
- motorisena kömpelyytenä,
- vaikeutena käden ja silmän yhteistyössä,
- toiminnan ohjauksen ongelmina.

Miten tuet?

- Anna aikaa opiskelijalle lukemiseen ja oppimiseen.
- Jos kirjaimet ”hyppivät”, neuvo opiskelijalle tekstin lukemista värillisen muovikalvon läpi.
- Ohjaa oppikirjojen hankkimiseen äänikirjana. Tarvittaessa käytä äänikirjoja ja youtube – opetusvideoita.
- Anna opiskelijalle lisäaikaa kokeeseen sekä mahdollisuus suulliseen tenttiin.
- Ohjaa käyttämään tietokoneen ohjelmien apua.
- Anna opetusmateriaali etukäteen.
- Kameran, videokameran, kännykkäkameran käyttö muistiinpanojen teon välineenä.

Matemaattinen vaikeus

Mistä tunnistaa ja miten vaikuttaa oppimiseen?

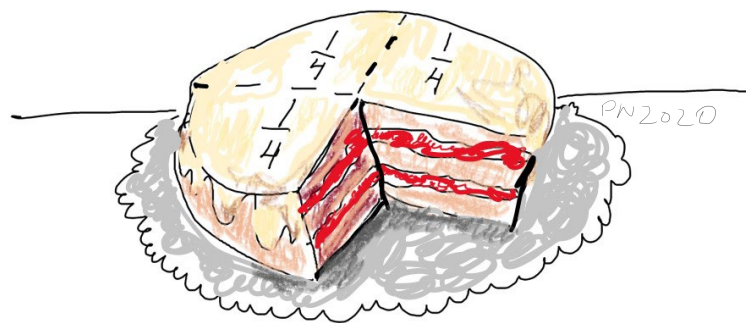
Opiskelijan on vaikea ymmärtää matemaattisia käsitteitä ja oppia peruslaskutaitoja. Taustalla voi olla monia eri syitä.

Vaikeus ilmenee monin tavoin:

- Kielellisiä vaikeuksia; opiskelijan on hankala ymmärtää matemaattista käsitteistöä
- Avaruudellisen hahmottamisen pulmia; opiskelijan on vaikea ymmärtää esimerkiksi käyriä, kuvallisia esityksiä ja hänen on vaikea ymmärtää suuntien, suhteiden ja etäisyyksien ymmärtämistä
- Opiskelijalla on vaikea hahmottaa, havaita ja ymmärtää numeroita ja symboleja
- Lukujen sijoittuminen kaavaan on hankalaa
- Keskittymisen vaikeus
- Muistin ongelmat vaikeuttavat laskusääntöjen, kertotaulun ja peruslaskutoimitusten ulkoa oppimista sekä matemaattisten ongelmien ratkaisemisen ongelmiin
- Loogisen ajattelun vaikeus
- Matemaattisten periaatteiden ymmärtämisen ja soveltamisen vaikeus
- Opiskelijalla on vaikeaa ymmärtää esimerkiksi lukujonoja, suuruuskäsitteitä ja lukujen välisiä suhteita, miinus-merkkisiä lukuja tai mittayksiköitä on vaikea käsitellä

Miten tuet?

- Jaa tehtävät pienempiin osiin
- Anna aikaa riittävästi tehtävien tekoon
- Järjestä rauhallinen oppimisympäristö
- Käytä selkokielistä materiaalia
- Käytä mittaaamisen välineitä sekä muita oppimisen välineitä
- Toista ja kerta opiskeleijän kanssa tehtävien avulla
- Käytä tietokoneohjelmia ja -sovelluksia
- Suosittele valo- tai videokuvausta apuna muistiinpanoja tehdessä

Laaja-alaiset oppimisen vaikeudet

Laaja-alaiset oppimisen vaikeudet ovat vaikeasti määriteltävissä olevia oppimisvaikeuksia ja toimintakykypuutteita.

Opiskeluajana nämä vaikeudet haittaavat yksilön suoriutumista lähes kaikissa opiskeluun liittyvissä asioissa.

Mistä tunnistaa ja miten vaikuttavat oppimiseen?

Laaja-alaiset oppimisen vaikeudet voivat tulla esiin seuraavalla tavalla:

- Keskittymisen ja tarkkaavaisuuden suuntaaminen on vaikeaa
- Oppiminen on hidasta
- Tehtävään liittyy siihen kuulumatonta oheistoimintaa ja opiskelijan tehtävissä näkyy yleinen organisoinnottomuus
- Impulsiivisuus, yliaktiivisuus ja passiivisuus
- Käsitteiden muodostaminen on vaikeaa
- Suunnittelu, analysointi ja tehtävien teko on vaikeaa

Miten tuet?

- Pyri antamaan yksi ohje kerrallaan ja jaa tehtävöhdje osiin.
- Anna ohjattavalle mahdollisuus toistaa tehtävää riittävästi.
- Puhu selkeästi.
- Käytä apuna kuvia, näyttämistä ja kertaamista.
- Tarkista, että opiskelija ymmärtää kertomasi ohjeet ja tehtävät.
- Opeta työjärjestyksen ja Wilman käyttöä.
- Opeta suunnitelmallisuutta.
- Kiinnitä huomiota työympäristöön:
 - selkeys, rutiinit, istumajärjestys
 - rauhallinen ympäristö ja kiireetön ilmapiiri
 - kannustus ja onnistumisen kokemukset näkyviksi.

Hahmottamisen, tarkkaavuuden ja keskittymisen vaikeudet

ADHD on neuropsykiatrinen oireyhtymä. Se ilmenee tarkkaamattomuutena, ylivilkkautena ja impulsiivisuutena.

ADD on tarkkaamattomuushäiriö.

Mistä tunnistaa ja miten vaikuttaa oppimiseen?

Hahmottamisen vaikeudet

- Nähdyn, kuullun tai ympäröivän tilan hahmottaminen on vaikeaa.
- Työmuisti on heikko, suullisten ohjeiden ymmärtäminen ja ajanhallinta tuottavat vaikeuksia.

Tarkkaavuuden ja tarkkaamattomuuden vaikeudet

- Keskittyminen, ohjeiden seuraaminen tai työn loppuun tekeminen on vaikeaa.
- Tavaroiden kadottaminen ja unohtelu on tyypillistä.
- Suorituskyky vaihtelee.
- Huolimattomuus ja ulkopuolisista ärsykkeistä häiriintyminen on tavanomaista.
- Unohtelu, unelmointi ja usein omaan maailmaansa vaipuminen on tyypillistä.
- Ajatus karkaa ja työskentely muuttuu poukkoilevaksi.
- Tehtävistä ei tule valmista tai ne valmistuvat viime hetkillä.
- Muisti pätkii.
- On vaikea muodostaa rutiineja.
- Usein unirytmä on sekaisin.

Ylivilkkaus ja impulsiivisuus ilmenevät:

- paikoillaan pysymisen vaikeutena,
- esineiden hypistelynä,
- puhumisena tai toimintana ennen ajattelua,
- toisten keskeyttämisenä, häiritsemisenä, päälle puhumisena.

Miten tuet?

- Kysy ohjattavalta, mikä häntä auttaa opiskelussa.
- Pyri antamaan yksi ohje kerrallaan ja jaa tehtäväohjeet osiin.
- Puhu selkeästi ja rauhallisesti.
- Käytä apuna kuvallisia / kirjallisia ohjeita.
- Tarkista, että opiskelija ymmärtää.

- Rohkaise, motivoi ja anna palaute suoritetusta tehtävästä välittömästi.
- Pyri antamaan vaihtelevia työtehtäviä päivän mittaan.
- Kiinnitä huomiota työympäristöön:
 - selkeys, rutiinit ja istumajärjestys
 - rauhallinen ympäristö ja kiireetön ilmapiiri
 - kannustus ja onnistumisen kokemukset

Psyykkiset ongelmat

Mistä tunnistaa ja miten vaikuttaa oppimiseen?

Masennus

- Masentunut mieliala tai selvästi vähentynyt mielenkiinto ja mielihyvä

Masennus vaikuttaa monin tavoin oppimiseen. Opiskelijalla voi olla:

- muistivaikeuksia; vaikeaa painaa mieleen uusia asioita,
- keskittymisvaikeuksia ja häiriöherkkyyttä,
- heikentynyt aloitekyky,
- päätöksenteon vaikeutta,
- juuttumista ja vaikeutta vaihtaa joustavasti toimintatapaa,
- vaikeuksia näönvaraisessa päätelyssä.

Ahdistus

- Ahdistus on häiritsevää silloin, kun ahdistuneisuus tai pelot rajoittavat henkilön psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä eivätkä mene ohitse.

Ahdistus vaikuttaa oppimiseen:

- muistivaikeuksina,
- keskittymisvaikeuksina,
- tarkkaavuuden säätelyn vaikeuksina (vaikeutta ehkäistä tarkoituksettomia ärsykeitä ja hankaluutta vaihtaa tarkoituksenmukaisesti tarkkaavuuden kohdetta)

Kaksisuuntainen mielialahäiriö

- Kaksisuuntainen mielialahäiriö on pitkäaikainen häiriö, jossa esiintyy vaihtelevasti masennusoireita, maanisia oireita (epänormaalin kohonnut, kiihtynyt ja energinen mieliala) ja oireettomia jaksoja. Kaksisuuntaiseen mielialahäiriöön voi liittyä psykoottisia oireita.

Kaksisuuntaisen mielialahäiriön vaikutus oppimiseen

- Kaksisuuntaiseen mielialahäiriöön liittyy usein kielellisen muistin vaikeuksia.
 - Tiedonkäsittelyn ja oppimisen vaikeudet voivat jatkua sairauden oireettomassa vaiheessa.
 - Vaikeudet alkavat yleensä sairauden puhjettua ja voivat vaikeutua ajan myötä.
- **Maniavaiheessa henkilöllä on:**
 - ylivireyteen liittyviä keskittymisvaikeuksia ja häiriöherkkyyttä,
 - impulsiivisuutta päätöksenteossa,
 - suunnittelun ja oman toiminnan arvioinnin vaikeuksia,
 - psykomotoriikan (liikkeen ja mielen toiminnan) nopeutumista.
- **Masennusvaiheessa henkilön**
 - vireys ja aloitekyky laskevat,
 - tarkkaavuuden pitkäkestoinen ylläpito on vaikeaa,
 - psykomotoriikka (liikkeen ja mielen toiminnan) hidastuu,
 - toiminnanohjauksessa on ongelmia.

Skitsofrenia

- Skitsofrenia on psykoosisairaus, jossa ihmisen kyky arvioida todellisuutta on häiriintynyt. Skitsofreniaa sairastavalla on tavallisesti erilaisia ajattelun tai havaitsemisen vääristymiä ja poikkeavuutta tunteilmaisussa tai niiden latistumista.

Skitsofrenian vaikutus oppimiseen

- Skitsofreenikolla on seuraavanlaisia vaikeuksia tarkkaavuuden, muistin, oman toiminnan ohjauksen ja prosessointinopeuden alueella:
 - muistivaikeuksia; uusien asioiden mieleen painamisen, muistista hakemisen ja työmuistin vaikeus
 - aloitekyvyn vaikeus
 - suunnitelmallisen ja joustavan toiminnan vaikeutta
 - epäolennaisten asioiden huomiotta jättäminen vaikeaa,
 - sosiaalisen selviytymisen vaikeutta
- Oppimisvaikeudet pysyvät suhteellisen samankaltaisena koko sairauden ajan. Kognitiivinen toimintakyky voi sairauden hoidon myötä kohentua.

Psyykkinen/psykologinen trauma

- Psyykkinen/psykologinen trauma on kokemus, joka saa henkilön kokemaan pelkoa, kauhua ja avuttomuuden tunteeseen liittyvää inhoa silloin, kun tapahtuu jokin hengenvaaraan, vakavan loukkaantumiseen, sen uhkaan tai ruumiillisen koskemattomuuden vaaraan sisältämä tapahtuma tai tapahtumia. Traumaattinen tapahtuma aiheuttaa psykofysiologisen häilytyksen kokemuksen aikana ja heti sen jälkeen.
- Henkilö voi traumatisoitua olemalla tilanteessa uhrina, silminnäkijänä tai välillisesti, kun saa tietoa tapahtuneesta.

Psyykkisen trauman vaikutus oppimiseen

- Pelko ja uhka vaikuttavat henkilön aivokemiaan. Tästä syystä aivojen kapasiteetti ei ole normaalisti käytettävissä jatkuvan häilytystilan vuoksi ja aiheuttaa:
 - opiskelusuoriutumisen vaihtelua,
 - muistin ja tarkkaavuuden häiriöitä,
 - tunnetilan muutoksia,
 - vireystilan ongelmia,
 - kielellisen kehittymisen hidastumista (lapsuuden trauma)
- Psyykkisen trauman ja ADHD:n oireet ovat samankaltaisia. Tästä syystä taustatiedolla on tärkeä merkitys tuen suunnittelussa.

Miten tuet?

- Rytmitä koulupäivää, anna yksilöllisiä aikatauluja.
- Arvioi opiskelijan koulukuntoisuutta.
- Tee yhteistyötä asiantuntijoiden ja verkoston kanssa.
- Vahvista muistia.
- Anna apuvälineitä muistin vahvistamiseen.
- Järjestä häiriötön, vähä-ärsykeinen tila.
- Auta tehtävissä alkuun.
- Puntaroi päätöksen teossa kaverina, mutta älä päätä puolesta.

- Kannusta, tue ja ohjaa eteenpäin.
- Kerro selkeästi, milloin aihe loppuu ja uusi alkaa.

Paniikkihäiriö

Paniikkihäiriöt ovat vaikeita, toistuvia ahdistuskohtauksia. Kohtaukset ovat ennustamattomia. Joskus paniikkihäiriölle altistava tekijä on paikka, kuten yleinen kulkuväline tai kauppa. Tällöin puhutaan julkisen paikan pelosta. Altistava tekijä voi olla myös yleinen psyykinen haavoittuvuus, jolloin ihminen pelkää kerran koetun paniikkikohtauksen uusiutumista. Kohtaus kestää yleensä alle puoli tuntia. Seurauksena voi olla esimerkiksi kuoleman, itsensä hallitsemisen menetyksen tai sekoamisen pelko.

Mistä tunnistaa ja miten vaikuttaa oppimiseen?

- Suoritusaso heikkenee
- Eriasteiset keskittymis- ja oppimisvaikeudet korostuvat esim. vaikeus suunnitella, analysoida ja suorittaa tehtäviä
- Opinnoissa mukana pysyminen on vaikeaa, ammattipätevyyden saavuttaminen on vaikeaa
- Mielialat vaihtelevat voimakkaasti

Miten tuet?

- Auta paniikkikohtauksessa. Ohjaa hengittämisessä. Kohtauksen saanut ylihengittää. Ohjaa kohtauksen saanut hengittämään suun eteen laitettuun paperipussiin. Hengityksen ohjaaminen myös autettavan omien käsien avulla ehkäisee ylihengittämistä.
- Ohjattava osaa usein itse kertoa, mikä auttaa.
- Pysy rauhallisena, paniikkikohtaus menee ohi.
- Toimi mahdollisimman normaalisti.
- Pysy perustehtävässäsi; ohjaajan tehtävä on oppimiskyvyn vahvistaminen.
- Jos omat keinosi eivät riitä, saata opiskelija terveydenhoitajalle tai kuraattorille.
- Rakenna ohjaus opiskelijan vahvuuksien varaan.
- Jaa tehtävät osiin, anna lisää aikaa tehtävien tekemiseen.
- Anna positiivista ja kannustavaa palautetta.
- Joustu työjärjestyksessä ja oppimisympäristön valinnassa.
- Kiinnitä huomiota työympäristön selkeyteen:
 - selkeys ja rutiinit
 - rauhallinen ympäristö ja kiireetön ilmapiiri
 - kannustus ja onnistumisen kokemukset

Päihteiden väärinkäyttö

Mistä tunnistaa?

Päihdettä käytetään toistuvasti tavalla, josta on erilaisia terveydellisiä tai sosiaalisia haittoja. Henkilö esim. loukkaa itsensä, ei kykene vastuulliseen opiskeluun jne.

- Päihteiden käyttö aktivoi aivojen palkitsemisjärjestelmää. Päihteiden käyttö aiheuttaa dopamiinin vapautumisen ja näin aktivoi aivojen palkitsemisjärjestelmän, mikä johtaa hyvään oloon ja päihdyttävään tunteeseen.
- Päihdyttävän aineen käytön muuttuminen addiktioksi riippuu siitä, miten nopeasti päihde vapauttaa dopamiinia, mikä vapautumisen intensiteetti on ja mikä on käytettävän aineen olomuoto. Esimerkiksi huumeiden suonensisäinen käyttö ja polttaminen vapauttavat dopamiinia nopeammin ja voimakkaammin kuin suun kautta otettu päihde. Päihteitä käytetään myös siksi, että ne vaimentavat ahdistusta ja sisäistä kaaosta.
- Jos epäilet opiskelijan olevan päihteen vaikutuksen alaisena, kysy sitä suoraan häneltä.

Miten päihteet vaikuttavat oppimiseen?

- Pitkään jatkunut päihdekäyttö aiheuttaa aivosolujen kuolemaa, minkä seurauksena älylliset toiminnot alkavat heiketä:
 - muistivaikeuksia
 - tiedon prosessoinnin hidastuminen
 - toiminnan ohjauksen vaikeus
 - persoonallisuuden muutos

Miten tuetaan?

- Rytmitä koulupäivää.
- Tee yksilöllisiä aikatauluja.
- Arvioi opiskelijan koulukuntoisuutta.
- Tee yhteistyötä asiantuntijoiden ja verkoston kanssa.
- Vahvista muistia.
- Käytä muistin apuvälineitä.
- Järjestä häiriötön, vähä-ärsykeinen tila.
- Anna tehtävien tekemiseen aikaa.
- Kannusta, tue ja ohjaa
- [Lappian päihdeohjelma](#)

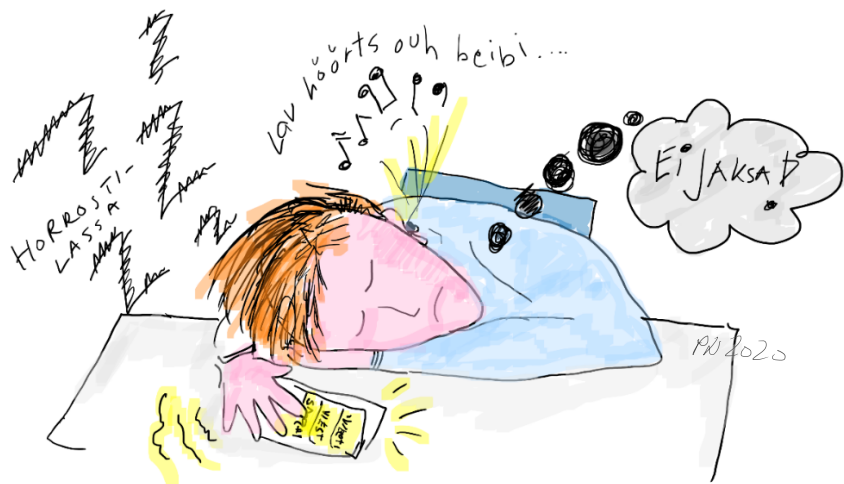
Motivaation ja jaksamisen puute

Mistä tunnistaa?

- Poissaoloja on paljon.
- Opiskelija tekee vain niitä asioita, mitkä kiinnostavat ja joista arvioi itselle olevan hyötyä.
- Kännykän käyttö oppitunneilla korostuu.
- Mikään ei kiinnosta.
- Opiskelija ei näe opiskeltavien asioiden hyötyä esim. ammatissaan.
- Opiskelija kokee opiskelun olevan liian vaivalloista.
- Opiskelijalla on jatkuva väsymys, johon ei auta mikään.
- ”Minua ei kiinnosta, ei huvita, mitä hyötyä tästä on?”
- Motivaation puute aikaansaa herkuttelua (energiajuomat, karkit ja muut mielihyvää tuottavat tuotteet)
- Opiskelijalla on selvästi paha olla.
- Motivaation puute voi aiheuttaa mielenterveysongelmia.
- Päihteiden käyttö käy ilmi.
- Itsenäinen työskentely tuottaa vaikeuksia.

Miten vaikuttaa oppimiseen?

- Tekemättömiä opiskeluun liittyviä tehtäviä tulee enemmän.
- Kokeisiin lukeminen ei kiinnosta, tämä näkyy huonoina arvosanoina.
- Mieliala ja sinnikkyys laskevat, oppiminen heikentyy.
- Toistuvia epäonnistumisia tulee yrittämisestä huolimatta.
- Tehtäviä pidetään uhkina.
- Keskittymisvaikeudet korostuvat.
- Väsyneen aivot toimivat huonosti, seuraa huonoja oppimistuloksia.

Miten tuet?

- Opeta selkeästi.
- Pidä kiinni rutiineista.
- Kannusta.
- Anna onnistumisen kokemuksia.
- Seuraa poissaoloja ja puutu niihin välittömästi.
- Järjestä ohjauskeskusteluja opiskelijan kanssa.
- Tee yhteistyötä koulun sisällä terveydenhoitajan ja kuraattorin kanssa.
- Tee ulkoista yhteistyötä muiden tahojen kanssa.
- Jaa tehtävät osiin.
- Etene selkeän suunnitelman mukaisesti.
- Muista selkeät käytänteet, esim. poissaoloista ilmoittaminen.
- Kartoita opiskelijan elämäntilanne: missä mennään, mitä kuuluu
- Muista HOKS-seuranta.
- Arvioi omaa opettamistasi säännöllisesti.
- Hyödynnä uusia opetuksen menetelmiä.

Sosiaalisten tilanteiden vaikeus

Mistä tunnistaa?

- Opiskelija ei ota kontaktia ryhmäänsä, ei tunne kuuluvansa porukkaan.
- Kontaktin ottaminen aikuisiin ei onnistu.
- Asioiden hoitaminen ei onnistu.
- Opiskelija välttelee katsekontaktia, ei vastaa kysymyksiin

- Opiskelija on hiljainen, puhuu vain, jos kysytään pelkästään häneltä
- Sosiaalisten tilanteiden välttely esim. ruokailutilanne on tyypillistä.
- Sovittuihin tapaamisiin osallistuminen ei onnistu.
- Luokan edessä (tai vast.) esiintyminen ei onnistu.
- Jännitysoireet ovat tyypillisiä.
- Opiskelussa näkyy alisuoriutuminen.
- Ryhmätyöskentely on vaikeaa.
- Poissaoloja kertyy.
- Työelämäjaksolle lähtö ei onnistu tai opiskelija ei pärjää siellä.
- Sosiaalisten tilanteiden arviointi on vaikeaa.
- Eri tilanteissa esiintyy sopimatonta käyttäytymistä.
- Taustalla voi olla aiempi kiusaushistoria tai opiskelijaa kiusataan nyt.
- Opiskelussa tulee ilmi hahmottamisen, tarkkaavuuden ja keskittymisen vaikeuksia.
- Päihteiden käyttöä voi tulla ilmi.
- Erilaisia mielenterveyshäiriöitä voi tulla ilmi.

Miten vaikuttaa oppimiseen?

- Opiskelukyky laskee sosiaalisten tilanteiden välttelyn seurauksena:
 - henkilöä ahdistaa tai pelottaa olla huomion kohteena
 - opiskelija kokee saamansa huomion kiusalliseksi
 - opiskelija kokee käyttöksensä olevan hävettävää tai noloa toisten ihmisten silmissä
 - opiskelijalle voi syntyä ahdistusreaktio

Miten tuet?

- Ohjaa selkeästi, pidä kiinni rutiineista.
- Kannusta.
- Seuraa poissaoloja ja puutu niihin nopeasti.
- Anna onnistumisen kokemuksia.
- Muista käydä ohjauskeskusteluja opiskelijan kanssa.
- Tee yhteistyötä koulun sisällä terveydenhoitajan, kuraattorin kanssa. Tee myös koulun ulkoista yhteistyötä sidostahojen kanssa.
- Jaa tehtävät osiin.
- Etene selkeän toimintasuunnitelman mukaisesti.
- Pidä kiinni selkeistä käytänteistä, esim. poissaoloista ilmoittaminen.
- Suunnittele sosiaalisten tilanteiden harjoittelu osaksi erityistä tukea.
- Kartoita opiskelijan elämäntilanne.
- Muista HOKS-seuranta.
- Arvioi säännöllisesti omaa opettamistapaasi.
- Käytä uusia opetusmenetelmiä.

Elämänhallintaan liittyvät vaikeudet

Mistä tunnistaa?

- Opiskelijalla kertyy paljon poissaoloja.
- Opiskelija ei tiedä, missä pitäisi olla tai mitä tehdä.
- Myöhästymiset ovat tavanomaisia.
- Kesken/rästissä opintoja on eri opintojaksoilta.
- Opiskelija kertoo univaikeuksista.
- Pelaaminen vie paljon aikaa.
- Vuorokausirytmä on sekaisin.
- Opiskelija ei käy koulussa syömässä eikä huolehdi muutenkaan ruokailusta.
- Epäterveellinen ruokavalio kuuluu arkeen.
- Itsensä huolehtimisen ongelmia esim. likaisuus alkaa näkyä.
- Rahaongelmat ja muut elämänhallinnan vaikeudet näkyvät arjen toiminnassa.
- Asioiden unohtelu on tyypillistä.
- Kotona on sekava tilanne.
- Päihteiden käyttöä ja mielenterveysongelmia tulee ilmi.

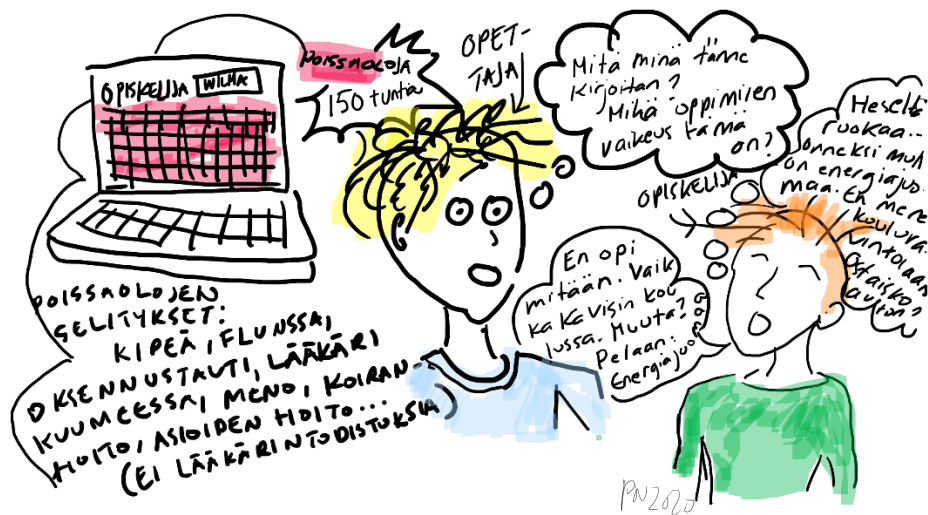
Miten vaikuttaa oppimiseen?

- Opiskelu ei suju, koska
 - arki ei suju
 - elämänhallinnan kannalta tärkeitä taitoja ei opeteta oppilaitoksissa eikä perheissä
 - henkilön voimat ovat vähissä
 - on vaikeaa pyytää ohjausta
 - taustalla on usein vaikea elämäntilanne

Miten tuet?

- Ohjaa selkeästi, pidä kiinni rutiineista.
- Kannusta.
- Seuraa poissaoloja ja puutu niihin nopeasti.
- Anna onnistumisen kokemuksia.
- Muista käydä ohjauskeskusteluja opiskelijan kanssa.
- Tee yhteistyötä koulun sisällä terveydenhoitajan, kuraattorin kanssa. Tee myös koulun ulkoista yhteistyötä sidostahojen kanssa.
- Jaa tehtävät osiin.

- Etene selkeän toimintasuunnitelman mukaisesti.
- Pidä kiinni selkeistä käytänteistä, esim. poissaoloista ilmoittaminen.
- Suunnittele sosiaalisten tilanteiden harjoittelu osaksi erityistä tukea.
- Kartoita opiskelijan elämäntilanne.
- Muista HOKS-seuranta.
- Arvioi säännöllisesti omaa opettamistapaasi.
- Käytä uusia opetusmenetelmiä.

Maahanmuuttajaopiskelija

Ohjaus ja tuki

- S2-kielen opetus
- Lisääjän antaminen tehtävien tekemiseen
- Poikkeaminen
- Lisämateriaalin antaminen ja itsenäinen opiskelu

Erityisen tuen tarve arviointi

- Oppimisvaikeuden arviointi on tarpeen silloin, jos ohjauksen ja tuen keinot eivät riitä.
- Oppimisvaikeudesta puhutaan, jos taitojen oppiminen ja osaamisen lisääntyminen ovat hitaita tai eivät etene opetuksesta, ajasta ja annetusta tuesta huolimatta.

Mistä tunnistaa ja miten vaikuttaa oppimiseen?

- Käsitteiden ja alakohtaisten tavoitteiden ymmärtämisessä on ongelmia. ”Mitä osaamista minä tarvitsen tällä alalla?”
- Hahmottamiseen liittyvät pulmat vaikeuttavat matematiikkaan liittyvän visuaalisen eli näönvaraisen tiedon käsittelyä, kuten graafisten esitysten tai geometrian ymmärtämistä.
- Visuaalisessa tarkkaavaisuudessa on vaikeutta.
- Avaruudellinen hahmottaminen on vaikeaa.
- Matemaattisten käsitteiden ja symbolien ymmärtämisessä on ongelmia. Myös muistaminen tuottaa vaikeuksia.
- Lukujonojen muodostaminen ja ymmärtäminen tuottaa vaikeuksia. Sen vuoksi suuruuskäsitteiden ja lukujen välisten suhteiden ymmärtäminen on vaikeaa.
- Geometriset käsitteiden käyttö ja niiden ymmärtäminen on vaikeaa.
- Peruslaskutoimitusten ymmärtämisessä on vaikeutta.

Miten tuet?

- Kielen oppiminen: käytä prosessikirjoittamista, laadi selkokielistä tekstiä, käytä toiminnallisia menetelmiä, toista.
- Toiminnan ohjauksen tukeminen: havainnollista, ohjaa selkeästi, ennakoi, muokkaa oppimisympäristöjä.
- Suosi rakentavia vuorovaikutusmenetelmiä, lähesty asioita voimavara- ja ratkaisukeskeisesti.
- Käytä digitaalisia oppimisympäristöjä ja työvälineitä.
- Kokeile samanaikaisopetusta ohjaajan tai toisen opettajan kanssa.
- Opetä työvaltaisesti, integroi teoriaopetusta käytännön töihin.
- Ohjaa tarvittaessa erityisen tuen pajaopiskeluun.
- Eriytä opetusta.
- Integroi suomen kielen opintoja ammattiaineiden sisältöihin esim. työturvallisuusohjeet tai käyttöohjeiden laatiminen jne.
- Anna rakentavaa palautetta.

PN2020

Näkemisen vaikeus

Mistä tunnistat?

Heikkonäköinen on henkilö, jolle näkökyvyn heikkenemisestä aiheutuu huomattavaa haittaa jokapäiväisessä elämässä.

Heikkonäköisen näkemisen aste vaihtelee yksilöllisesti. Heikkonäköinen voi olla heikkonäköinen tai sokea.

Haitan asteeseen vaikuttavat esimerkiksi vamman laatu, vammautumisikä, kyky sopeutua psyykkisesti, kyky oppia uutta, tehtävien näkökyvylle asettamat vaatimukset ja henkilön toimintakyky.

Miten vaikuttaa oppimiseen?

- Heikkonäköisyys
 - voi aiheuttaa ongelmia liikkumisessa, asioimisessa ja ympäristön hahmottamisessa
 - asettaa haasteita sosiaaliselle kanssakäymiselle: esim. ihmisten tunnistaminen ja ilmeiden ja eleiden havaitseminen vaikeaa
- Heikkonäköisyyteen liittyy usein hämäräsokeutta ja häikäistymisherkkyyttä

Miten tuet?

- Kysy heikkonäköiseltä, minkälaisia apuvälineitä hän tarvitsee liikkumiseen, työn tekemiseen ja kommunikointiin.
- Kun haluat kiinnittää heikkonäköisen huomion, sano hänelle jotain tai kosketa kevyesti olkapäähän.
- Käytä puheessa täsmällisiä ilmauksia.
- Kuvaile heikkonäköiselle ympäristöä, anna hänen koskea ja tunnustella tilaa ja esineistöä.
- Kerro, ennen kuin poistut tilasta, jotta heikkonäköinen tietää sinun lähteneen.
- Pidä tavarat ja esineet tietyillä paikoilla.
- Pidä kulkuväylät vapaana.
- Kiinnitä huomio ympäristöön:
 - turvallisuus
 - rauhallinen ympäristö ja kiireetön ilmapiiri
 - kannustus ja onnistumisen kokemukset

Esimerkki erityisen tuen suunnittelusta Wilmassa

Esimerkki

Kun opiskelijalla on elämäntilanteeseen liittyviä vaikeuksia

1. **Tunnista**, milloin on kysymys elämäntilanteeseen liittyvistä vaikeuksista. Täytä Erityisen tuen perusteet Wilmassa.

Erityisen tuen perusteet

Miksi ?

2. **Kirjaa** opiskelijan tuen tarpeet Wilmaan. Kirjoita, missä asioissa opiskelija tarvitsee tukea. Katso apua edeltä.

Tuen tarve

Mitä ?

3. **Määriteltäsi** opiskelijan tuen tarpeet, valitse seuraavaksi erityisen tuen muodot, eli tukimuodon sisällöt, Wilmassa:

Miten ?

Erityisen tuen muodot	Tukimuodon sisältö	Tukimuodon vastuupettaja
Eriyttäminen	Opittava asia jaetaan pieniin kokonaisuuksiin, yksilöllisen opin.....	

4. **Kirjoita**, mitä tukimuodon sisältö tarkoittaa juuri tämän opiskelijan kohdalla

5. **Arvioi**, seuraa ja kirjaa säännöllisesti

Tietoa löytyy

<https://adhd-liitto.fi/>

<https://adhd-tutuksi.fi/>

<https://a-klinikkasaatio.fi/>

<https://www.autismiliitto.fi/>

<https://www.eoliitto.fi/>

<https://kuntoutussaatio.fi/>

<https://www.lukihairio.fi/lukivaikeus/>

<http://www.lukimat.fi>

<http://www.lukineuvola.fi/>

<https://www.mielenterveystalo.fi/>

<https://www.nmi.fi/niilo-maki-instituutti/tietoa-oppimisesta-ja-oppimisvaikeuksista/matematiikka/>

<https://nuortenlinkki.fi/>

<https://www.nuortennetti.fi/koulu-ja-tyo/koulu/motivaatio/>

<https://www.nyyti.fi/>

<https://oppimisvaikeus.fi/>

<https://paihdelinkki.fi/>

<https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti>

<https://vastaamo.fi/ahdistus/>

<https://verneri.net/yleis/laaja-alaiset-oppimisvaikeudet>